

ПОЕТИКА ЗАВИЧАЈНОГ ПРОСТОРА У ЗАПЛАЊСКИМ ПРИЧАМА ВЛАДИМИРА ВУЧКОВИЋА

Предмет овог истраживања јесте завичајни простор у збирци *Заплањске приче* Владимира Вучковића. Наративи садржане у овој збирци прича одликују се аутентичном просторношћу планинских села Заплања, с различитим временским и историјским амбијентима, те се у овом раду дотичемо топоса природе, домова, верских објеката, као и других топоса својствених руралним пределима. Анализирамо сложени однос између простора, времена и идентитета у Вучковићевој прози, као и њихове шире друштвене, културне и идеолошке импликације. Рад се фокусира на разумевање завичајног простора приказаног у причама и на његово обликовање ликова и њихових искустава наглашавајући везу између идентитета ликова и њиховог геокултурног кода. Увиди у конкретне текстове такође доприносе широј дискусији о начину на који књижевност истражује и презентује завичајни дискурс.

Кључне речи: завичајна књижевност, Заплање, поетика простора, идентитет

1.

У науци о књижевности фигурирају двојаки термини – завичајна и регионална књижевност. Иако се њихова употреба може оправдати семантичком минуциозношћу, у књижевној пракси њихова дистинкција измиче пред заједничким циљем. Регионална књижевност представља важан сегмент књижевности који се најчешће јавља у регионима са специфичним историјским и културним развојем. Она је израз жеље за истицањем локалних специфичности и традиција које чине одређени регион јединственим. „Regionalna književnost je dakle pojava posebne volje, posebnog statusa ili određenog izbora putem kojih neka pokrajina (regija) kao subjekt ili kao objekt u istoriji kulture i umetnosti stvara svoju sliku.” (RKT, 1986: 641) Регионална књижевност не означава засебан књижевни правац већ карактер конкретних поетика, појединачних дела или аутора, али исто тако може бити изражена одлика одређених уметничких епоха. Тако је, на пример, књижевност реализма, која настоји документовати стварност и то чини приказујући књижевне ликове с одређених простора, претежно регионалног карактера.

У ужем смислу, завичајност у књижевној уметности огледа се у жељи за истицањем локалних специфичности, што је најчешће говор, док зави-

чајна књижевност у ширем смислу представља сваку књижевност која је израсла из осећања повезаности са завичајем. Она углавном подразумева враћање на традиционалне националне вредности, колективно јединство, те пејзаж завичаја подразумева као незаобилазан уметнички елемент. (RKT, 1986: 886) Савремена завичајна књижевност обухвата дела аутора који су родом из завичаја који описују или су развили дубоку повезаност с њим. Оваква књижевна дела неретко стварају мост између прошлости, традиције и савремених друштвених оквира, те су од нарочитог значаја за колективни и културни идентитет људи са конкретног завичајног простора.

1.1.

Збирка *Заплањске приче*, савременог нишког аутора Владимира Вучковића², представља допринос завичајној књижевности југоисточне Србије и обогаћује литерарну карту овог региона, конкретније простора Заплања, будући да он неретко проналази своје место у наративима савремене књижевности. Упркос свом богатом културноисторијском наслеђу, ова област остаје непозната великом делу читалачке публике. Првобитно, приче из ове збирке биле су објављиване у засебним збиркама и периодици, а заједнички им је романескни простор Заплања. Он је значајан као геокултурални контекст око којег писац обликује своје приповести, али исто тако постаје и тематски оквир који појединачне наративе у оквиру збирке држи на окупу.

Заплањске приче читаоцима приближавају простор између Суве планине и Јужне Мораве који је због свог граничног положаја постао регион од изузетне историјске и географске важности. Вучковић причама о мештанима планинских села отвара увид у живот обичних људи с ових простора, како у нама савременом тренутку, тако и у преломним историјским тренуцима. Један део збирке окупља приче с дешавањима крајем 20. и почетком 21. века, док други део чине војне приче. Приче о Заплању и његовим становницима обухватају различите периоде, укључујући Балканске ратове током 1912. и 1913. године, Први светски рат, а такође се дотичу и новијих ратова крајем 20. века. Оваква временска омеђеност наратива представља важан аспект збирке која кроз интимне приповести читаоцима пружа и увид у историју овог региона.

Многи наслови прича су симболични, као што је случај с кратким причама *Свећа*, *Грудва* или *Празнина*; али и епонимични, што фокус на-

² Владимир Вучковић (Ниш, 1972), доктор правноисторијских наука, аутор је романа *Врана у науновом перју* (2017) и *Хроми* (2021); песничких збирки *Израз душе* (2015) и *Црни загрљај* (2197); као и збирки прича *Турски аманет* (2013), за коју је 2014. године добио награду Светосавски печат, и *Сродне душе* (2015). Накнадно су од објављених прича у оквиру поменутих збирки и периодике уобличене и публиковане збирке *Нишке приче* (2018) и *Заплањске приче* (2019), док је најновија збирка *Приче о промашеном времену* објављена 2022. године. Вучковић се у свом истраживачком раду бави историјом Српске православне цркве, нарочито Нишке епархије, за шта интересовање показује и у оквиру своје књижевноуметничке праксе.

ратива усмерава ка насловним ликовима путем којих се одражава дубока повезаност личних судбина с догађајима који су се одвијали на овим просторима (као у причама *Ђопави Мицко*, *Гаврило* или *Фатима*). За разлику од уобичајеног манира завичајних књижевних текстова који су делимично или у потпуности написани народним говором краја који представљају, нити једна од прича из ове збирке није исприповедана дијалектом, нити ликови проговарају на дијалекту. Овакав приповедни поступак додатно би обогатио естетику и аутентичност Запања, творећи дубљу везу између читаоца и прича из овог региона.

2.

Према концепту Михаила Бахтина, хронотоп, односно временско-просторна повезаност, игра кључну улогу како у конструкцији, тако и при анализи наратива. Време је суштинска категорија у књижевности која даље обликује сиже наратива, као и наративни простор, те прича увек зависи од догађаја који се дешавају у одређеном временском и просторном контексту. Присуство времена и простора у наративу, како на макро, тако и на микро-плану, јесте од велике важности. Бахтин разматра концепцију хронотопа која нам омогућава да промишљамо о начинима представљања времена, простора и њихових односа у књижевности. Књижевни хронотопи, према Бахтину, настају из реалних хронотопа и увек са њима комуницирају, односно ступају у дијалог. (1989: 194) Будући да је и сваки књижевни лик хронотопичан, хронотоп се неминовно односи на карактере и начине на које се аутентично представља идентитет појединаца или колектива у наративу. Идеја о хронотопичности књижевних текстова, и наратива уопште, наглашава значај простора и времена који нису само нужни оквири у којима се радња одвија већ су активни учесници у конструкцији значења.

Простор у књижевности има изузетан значај у обликовању и развијању радње, као и семантике текста. Простор је имплицитно потребан за радњу и њено приповедање, некада се подразумева, а некада су дате и експлицитне информације о њему, најчешће у виду самосталних описа. Простори такође функционишу на интертекстуалном нивоу, односно могу активирати одређени хоризонт очекивања у вези са сижеом, те их тада називамо устаљеним топосима. Међутим, као што истиче Мике Бал, очекивање да ће неки јасно означени простор функционисати као оквир за догађаје у тексту, може бити изневерено. (2000: 115, 116) Простор у наративу не представља искључиво физичку или материјалну категорију, уколико таква може постојати у наративу, већ везује и нематеријалне представе (социјални или духовни простор у књижевним делима), тако вишеструко обогаћујући текст и његова читања.

„Колико год писаца да напише који редак о неком месту, све то писаније (уколико то завреднује својим квалитетом) иде у хронотопичност тога места, а не књижевности.” (Пајовић 2016: 518) Уколико и не досегне уметничке домете којима њихова дела и хронотопи постају део културних наратива реалних простора, за шта као репрезентативни пример можемо искористити наративе Ива Андрића о Вишеграду, аутор својим текстовима о одређеном простору свакако ствара интертекстуалне везе. Према томе, завичајни простор представља важан елемент који обогаћује хронотопичност и интертекстуалну смисленост текстова.

У контексту завичајних текстова, као што је случај и са збирком *Заплањске приче*, завичајни простор постаје значајан аспект наратива. Завичајни простори у причама су, иако не увек конкретизовани и експлицитно представљени, увек имплицитно присутни и утичу на рецепцију наратива. Читалац увек има свест о месту дешавања радње, како захваљујући јаком паратекстуалном елементу као што је сам наслов збирке, али и неретком употребом реалних топонима. „При спомену топонима, хронотоп напушта поље књижевности и прикопчава се на свој парњак у стварности. Другим речима, интертекстуалност узмиче пред вантекстуалношћу.” (Пајовић 2016: 515)

Само Заплање се јавља као стварни топоним, постојећа референца у стварности која неким читаоцима може или не мора бити позната, од чега ће зависити интертекстуални аспекти текста. То не значи да завичајни простор не може бити фиктиван, али он увек задржава обресе стварног света из ког потиче и остаје у одређеној вези са њим (Пајовић 2016: 519). На тај начин завичајна књижевност двојако комуницира са својим реципијентима, ступа у дијалог с већ постојећим представама у искуству реципијената или, без обзира на своју фиктивну природу, из темеља гради иницијалне представе о одређеном простору.

3.

У збирци *Заплањске приче* простор игра изузетно значајну улогу и представља један од кључних елемената уметничког израза. Простор радње у причама је највећим делом уметнички транспонован реалан простор Заплања. Аутор користи различите технике како би изразио осећај просторности у својим причама. Поред дескриптивних пасажа присутна је и инкорпорација просторних одредница које су важне за идентитет ликова и заједнице, као и за шири социолошки контекст. Иако су конкретна имена села неназначена, већ се за место одигравања радње користе изрази попут *неког села испод Суве планине*, одређени индикатори реалних локалитета ипак постоје. На пример, брдо Селичевица, затим Ниш као најближи већи град,

те одређени угоститељски објекти чији називи представљају референце на стварне локалитете. Оваква употреба конкретних места додатно обогаћује наративни свет приче и доприноси стварању аутентичне атмосфере.

Радња *Заплањских прича* доминантно се одиграва на отвореним просторима, што упућује и на специфичну динамику живота на планинским селима. Поред типичних топоса, као што су црква, школа, сеоске кафане и продавнице, као и гробље, посебно се истичу хронотопи попут сеоских сабора и фудбалских турнира, као што је приказано у причи *Фудбал*. На пример, продавница мешовите робе, иако наизглед банални топос, у руралном контексту има изражену цивилизацијску вредност. Углавном је веома удаљена од планинских кућа и функционише као место окупљања мештана, имитирајући тако друштвену улогу кафане или крчме. Сеоски доколичари и пијанци представљају једне од честих епизодних актера прича који и на нивоу збирке фигурирају као стални елемент инвентара наративног света Заплања. Пригодно позиционирани испред локалних продавница и механа најчешће врше улогу гласника, посредника и коменатора, као у причама *Сродне душе* и *Гаврило*.

Планинска села или изоловане планинске куће јављају се и као повлашћено место с кога се *више и даље види*, а често коришћен израз *сићи у село* такође имплицира поменуто одвојеност планинских сељака од већих заједница, као што је случај и у причи *Ђопави Мицко*. У причи *Ковач* кућа на брду на крају села, готово у шуми, представљена је као аутентично сеоско домаћинство заплањског краја. Радња приче *Мајка* одвија се такође у кући испод брда и поред реке, у дворишту с бунаром где мајка стрепи за живот свог сина док чека његов повратак из Моравске дивизије.

Иако у читавај збирци дескриптивни пасуси о простору, а нарочито они који се односе на пејзаже, не доминирају, њихово спорадично присуство пружа читаоцима естетски ужитак, као и бољу имерзију у свет приче. Простор Заплања у Вучковићевим причама има и свој духовни аспект. Између осталог, његова симболичка улога изражава се и у вези с природом и плодношћу. На пример, у причи *Ђопави Мицко* присутни су описи хладних извора, пашњака Селичевике и природних лепота Заплања. Читава околина богата је благородним земљиштем, што доприноси стварању слике света у ауторској визији, односно завичаја као идеализованог извора здравог физичког и духовног живота. Оваквим приказивањем Заплања аутор наглашава и значај природних елемената у планинским крајевима, у које бива инкорпорирана и поменута семантичка вредност.

Институција цркве, а посебно црква као верски објекат, грађевина, у причама се истиче као значајна духовна вертикала. Изградња цркве, нарочито мотиви црквеног звона и звоника имају изузетну симболичку вредност. У причи *Ђопави Мицко* звоник цркве служи као мерило друштвених промена и трансформација које се одигравају у заједници, илуструјући прелазак од

периода када је црква била пуна верника, који су били толико бројни да су морали стајати и испред цркве, до времена у коме постаје напуштена и празна. Мотив црквеног звона истакнут је и у причи *Крсна слава* као симбол којим се исказује императив вере у културном идентитету ликова православних верника.

Поред религијског аспекта простора, у причама из Заплања присутна су и легендарна веровања. Топоним Римска чесма у причи *Сродне душе* преноси веровање о постојању некадашње римске грађевине, чиме се наглашава глобални значај пута који пролази кроз читаво подручје југоисточне Србије, односно географска, али и историјска важност тог положаја. У приповести *Гаврило* забележена је легенда о повезаности сеоске цркве с Хиландаром, као и постојање Константинове палате. Просторни локалитети тако функционишу као чувари историје и легенди, илуструјући дубоку везу између околине и колективног сећања на националну историју.

Иако је природа благородна, грађевине, као симбол неминовне али и недовршене урбанизације села, старе су и оронуте услед недостатка становништва. Процес одумирања села визуализован је и кроз напуштене институције, као што је стара сеоска школа која је осликана у причи *Марамуца*. У исказу „Село је било одмах испод планине, растурено по махалама. Некада огромно, са четири хиљаде душа, сада је преполовљено” (Вучковић, 2019: 69) илустрован је приказ демографских промена у планинским селима, што је један од кључних аспеката који утичу на обликовање Вучковићевих наратива.

Доминантно се Заплање у причама користи као простор који сведочи о савременим изазовима и променама у сеоском животу. Причу *Животни принцип* отвара топла иницијална представа пријатеља који у гозби уживају у дворишту које је без ограда, чиме се имплицирају добри међусуседски односи и суживот мештана. Међутим, наставком приповести бива компромитована назначена идила и отклон од романтизоване слике стварности. Унуци насловног јунака у причи *Ковач* годинама живе у граду и никада не залазе у села из којих су им најближи преци, што резултује њиховим непознавањем сопственог деде. Гробље, као топос који осликава прожимања опречних духовних наслеђа људи с ових простора (хришћанство и паганизам), у приповести *Последња жеља* сведок је и поприште и драстичног опадања становништва, а задушнице представљају прилику мештанима да се окупе и подсети на преминуле, али и да се врате они који више не живе ту, те једино тих дана настаје „парада одавно отишлних из села” (Вучковић, 2019: 85).

Простор у Вучковићевим причама неодвојив је од друштвеног контекста чиме се наглашава повезаност литерарног света прича са стварним светом, те истражују различити аспекти живота на планинским селима и њихов утицај на судбине конкретних ликова. Сви просторни елементи, колико год они у наративи успутни били, заједно обликују просторну димензију прича

и пружају им дубину. У овом контексту отвара се и питање одумирања села, односно напуштања завичајног простора, али и присуство варијација мотива завичајне туге и хронотопа пута и путовања.

3.1.

Путовање и сусрет као модели хронотопа подстрек су за разматрање аналогија и остваривање процеса културног превођења. (Фараго 2006: 37) Књижевни ликови неретко презентују унутрашње сукобе који се одвијају управо у тренутку сусрета с туђином, а путовања и дијалози у које ступају с различитим просторима, становништвом и уопште новим културним окружењима неминовно се одражавају и на њихову перцепцију света и сопства.

Приче из Заплања не ограничавају се само на завичајни простор, већ у завичајном контексту истражују и миграцију становништва. Поред заплањских села и засеока попришта радње представљају и острво Видо, али и Париз, Београд и Ниш као алтернативни простори. Они служе илустрацији одласка становништва из завичајних крајева, те силазак у оближње веће градове, као што је Ниш, али и све даље, у престоницу или друге европске градове. Острво Видо задобија посебан статус будући да се јавља у ратном контексту, представљајући простор фокализован кроз ратна страдања и губитке, али и велике духовне победе.

Путници у Вучковићевим заплањским наративима најчешће су и повратници, чиме, и поред постојања алтернативних простора у наративима, завичај заузима примарно место. Један од примера је и Ангелина из приче *Марамџа*, чији се повратак приказује као морално просветљење. У причи *Сродне душе* догађаји се одвијају 1999. године, када новинар Милан, такође повратник, долази у село након рата у потрази за миром и одмором. Милан на свом животном путу између Париза, Београда и села такође обнавља своју везу с коренима. У оваквим наративима акценат је на илустрацији путовања као средства за изучавање историјског и културног наслеђа, те крајњег циља који се огледа у поновном повезивању с коренима у потрази за сопственим идентитетом.

С друге стране, у ратним причама својеврсни путници су и војници. Каплар Танасије Пешић из Моравске дивизије, војног одреда у који су одлазили многи Заплањци, приказан је у причи *Празнина* као човек који по први пут у животу види море након преласка преко Албаније. Његово искуство, иако ратно, додатно истиче значај завичајног простора, као полазиште и поновни циљ у путовању, али и другу димензију и значај путовања који су у прошлости били немерљиви и неупоредиви са савременим условима.

Топави Мицко, у истоименој причи, остаје у оронулој кући испод планине, он је представник велике већине сељака који су у прошлости, али и данас, дубоко утемељени у свом простору и за које не постоји опција одласка, што потврђује и изрека коју лик присваја – „Како те колевка заљуља,

тако те лопата затрпа.” (Вучковић, 2019: 27) У свим поменутиим причама путовање не представља само физичко кретање већ и интернализовани процес, тиме оно постаје значајан аспект у самоспознаји ликова и њиховој потрази за идентитетом.

3.2.

Приче из ове збирке често истражују судбину породице и њихову повезаност са завичајним простором, уједно се бавећи и питањем националног идентитета и националне свести. Јунаци се путем реминесценција суочавају са судбинама својих предака нарочито у историјском оквиру након турских и бугарских инвазија које је Заплање претрпело, а које су, између осталог, наметале притисак на српско становништво услед изјашњавања о националности. Приче у чијем су фокусу судбине породице неретко садрже детаљан историјски контекст који на нивоу збирке захвата широк временски опсег.

У причи *Фатима* приказан је војни пук у логору на Егеју састављен од сељака испод Суве планине – „пук састављен од разних карактера прикупљених са обе стране Мораве”. (Вучковић, 2019: 128) Ова прича уводи позадинску приповест о пореклу Срба из различитих делова Србије, као и ван ње. У таквом амбијенту наратор истиче термин *Шопови*, који користе неки од војника, као погрдан и неправилан назив за Србе из источних и југоисточних делова Србије – „Тако су црногорски колонисти звали староседеоце Србе са десне стране Мораве. Више из незнања, а мање злонамерно.” (Вучковић, 2019: 130) У приповеци *Празнина* такође се уочава јака национална свест људи из планинског краја на југоистоку Србије, док се имплицира да таква свест није изражена код „западних Срба” (Вучковић, 2019: 140) за које један од ликова каже да имају „кратку памет” (Вучковић, 2019: 140). Овакви сукоби репрезенти су начина на које се кроз приче из Заплања истражује динамика између различитих група унутар исте нације. Такође је у збирци присутна и тематизација Старе Србије као пограничног простора – у причи *Крсна слава*, као и у причи *Ћопави Мицко* у којој се одређује њено подручје – „Све иза ове планине и преко Мораве, сељаци су звали Старом Србијом.” (Вучковић, 2019: 27)

Све приче из збирке поседују субјективне идеолошке инскрипције, а главни фокус већине прича јесте на разматрању комунистичког режима и његовог односа према религији. Комунисти се у овим приповестима често приказују као негативци и безбожници, а такво њихово виђење огледа се и у просторној димензији. У причи *Сродне душе* домови културе постају персонификација тежњи социјалистичке власти – „То су оне институције којима је после Другог светског рата требало заменити улогу цркве у народу.” (Вучковић, 2019: 173) У причи *Ковач* такође се истиче истоветна улога домова културе као новонасталих институција наметнутих после Другог

светског рата. Осим те промене у просторном и културном уређењу сеоских заједница издвајају се и промене настале по питању културних споменика. У причи *Сродне душе* истакнуто је да су порушени сви споменици из времена Краљевине, направљени су нови, постављени „на највидљивијим местима у сваком селу, са великом, јарком, црвеном петокраком” (Вучковић, 2019: 173).

Религијска опредељеност, односно контрастирање верника и неверника, а самим тим углавном и леве и десне идеолошке опције, врши се и у причи *Фудбал* која се дешава за време сеоског турнира у фудбалу на државни празник 7. јул, истовремено датум православног празника Светог Јована Крститеља. Приликом одабира између пива и пљескавице на турниру, као хедонистичке опције, или поста и цркве, као духовног императива лишеног површне забаве, у визији приповедача врши се врхунски одабир између Бога и безбожништва оличеног у комунизму.

Приче у збирци обликују аутентичну али и идеолошки обојену слику наративног света у којој су идеолошки конфликти утемељени у простору и времену у којима се радња одвија. Хронотоп на нивоу приче, али и на нивоу читаве збирке, постаје елемент који неизбежно утиче на обликовање идентитета књижевних ликова. У Вучковићевим причама завичај се често изједначава с домовином, националним идентитетом, у који су, према ауторској визији, неминовно уткани и религијски елементи, а фокус наратива је често окренут и ка њиховом очувању у модерним временима.

4.

Феномен хронотопа, односно простора и времена као два нераздвојна аспекта у структури и анализи наративних текстова, од великог је значаја и за рецепцију *Заплањских прича*. Присутни модели хронотопа нису само нужни за ситуирање радње већ утемељују и симболичко значење текстова из ове збирке завичајних прича. Различити аспекти простора и њихових реализација у причама остварују дијалог с наративним временом и ликовима и иако је нагласак у причама углавном на ликовима, уметнички транспонован реалан простор Заплања са свим својим материјалним и духовним карактеристикама чини незамењив елемент наративне структуре, те успоставља поетику завичајног простора како на нивоу појединачних прича, тако и на нивоу читаве збирке. Реципијенти наратива су континуирано свесни места одвијања радње и његове релевантности у вези с одређеним заплетом, иако простор често није експлицитан. Простор завичаја и други простори присутни у наративима служе као средства којима се истражују индивидуални и колективни идентитети ликова, расветљују идеолошки конфликти, као и наративни свет утемељен у временско-просторном контексту.

Литература

- Bal, 2000: M. Bal, *Naratologija*, Beograd: Narodna knjiga.
Bahtin, 1989: M. Bahtin, *O romanu*, Beograd: Nolit.
RKT, 1986: *Rečnik književnih termina*, D. Živković (gl. ur.). Beograd: Nolit, 1986.
Фараго, 2006: К. Фараго, „Поетика промена простора и културална нарација” у: *Поља: месечник за уметност и културу*, год. 51, бр. 441, 2006, стр. 33–41.
Пајовић, 2016: С. Пајовић, „Природа хронотопа места” у: *Летонис Матице српске*, год. 192, књ. 497, св. 4, април 2016, стр. 511–520.

Извор

- Вучковић, 2019: В. Вучковић, *Заплањске приче*, Ниш: Медивест КТ.

Miljana S. Pešić

THE POETICS OF HOMELAND SPACE IN THE STORY COLLECTION *ZAPLANJSKE PRIČE* BY VLADIMIR VUČKOVIĆ

Summary

This research paper undertakes an exploration of the poetics of homeland space within the story collection *Zaplanjske priče* authored by Vladimir Vučković. The study employs Bakhtin's chronotope concept as a theoretical lens, allowing for a deeper understanding of the dynamic interplay between space, time, and identity within the narratives. Uncovering the representation and relevance of the homeland in Vučković's stories is a major research focus. The exploration of genuine locations in the mountain villages of Zaplanje, featuring diverse temporal and historical settings, has allowed for a nuanced examination of nature, homes, churches, gatherings, graveyards, and other authentic rural chronotopes. The study widens its scope to include more significant social, cultural, and political ramifications that are woven throughout the stories. The analysis probes into the molding and affecting role of the homeland on characters and their experiences. It underscores the profound influence of homeland in shaping individual and collective narratives, emphasizing the intrinsic bond between people and geo-cultural contexts. The study attempts to uncover the underlying poetics that add to the larger conversation on literary representations of space and identity by closely examining the real village chronotopes and by shedding light on the symbolic meanings embedded in them. The findings illuminate how literature, particularly within the realm of Vučković's narratives, serves as a powerful medium for exploring and portraying the concept

of homeland, thereby enriching the broader discourse of literary representations of space and identity.

Keywords: serbian literature, Zaplanje, poetics of space, identity, cultural narrative